

Souvislost Února se Srpnem [1983/1985]

V roce patnáctého výročí vojenské intervence proti polednovému vývoji české a slovenské společnosti vychází zajímavá a v nejednom ohledu k diskusi i polemice vybízející knížka prof. Jiřího Hájka, v roce 1968 ministra zahraničí, *Setkání a střety*. (Napsána nebo alespoň dopsána byla v roce 1981.) Hájek je skromný; výslovně píše, že si nečiní nároky na originalitu či objevitelství; interpretuje spíše věci obecně známé, jen důraz dává někdy tam, kde některé aspekty bývají přehlíženy. Jeho cílem je přispět k diskusi, vyjasňující pohled nazpět i vpřed.

Také náš cíl je skromný; nejde nám o celkové posouzení knihy, ale spíše o odkrytí momentů nevyplývajících z práce historika, nýbrž naopak takovou práci umožňujících a také usměrňujících. Jiří Hájek charakterizuje hned zpočátku jakési vývojové schéma, jež se podle blíže nespecifikovaných úvah vždy znovu uplatňuje v naší národní historii: „Proces vzestupu jako výsledek neúnavného úsilí nejdřív hrstky buditelů a pak stále širších vrstev s převážně demokratickou orientací či alespoň instinktem přerušují prudké zvraty. V nich obrovské vnější tlaky boří to, co bylo postaveno, a vtlačují společnost do struktur její podstatě i jejím zájmům cizích, často nepřátelských a zhoubných. Přitom ti, kdo tím či oním způsobem stanuli ve vedení této společnosti, až příliš často v takových chvílích prokazují svou bezmocnost, selhávají v plnění cílů, jež sami před společností vytyčili nebo jež jim tato společnost imputuje, a bezděčně spolupracují při jejím zotročování.“ (S. 6) Hájek sám se nepřihlašuje k autorství této charakteristiky a nevyslovují s ní ani svůj souhlas (píše jen, že „slyšíme úvahy“). Přesto jeho interpretace dvou nejvýznamnějších národních událostí poválečné éry, totiž Února a Srpna, je strukturována konformně s touto charakteristikou. Ostatní paralely, např. rok 1848 nebo mnichovská kapitulace (i další) budí spíše dojem jakési apologetiky, ba omlouvání toho, k jakým reálným důsledkům vedla předúnorová a únorová politika našich komunistů na jedné straně a dubčekovská politika na straně druhé. Podívejme se se Hájkovy interpretace blíže.

Své vedoucí místo získává podle něho komunistická strana v důsledku mnichovského traumatu, a tedy v důsledku bankrotu buržoazního vedení československé politiky. (6) „Značné části, ne-li prakticky většině (alespoň aktivních složek) české společnosti jeví se jako spolehlivý vůdce a garant socialistické budoucnosti, k níž slibuje vést vlastní demokratickou cestou.“ „Proto tak snadno vyřazuje roku 1948 všechny ostatní síly.“ (7) Mnichovské trauma je sice skutečností, ale znamená především hořkou zkušenost nespolehlivosti, selhání a zrady západních spojenců. Víc než traumatem je Mnichov fatální proměnou středoevropské politické arény: západní demokracie vyklízejí své mocenské pozice ve prospěch totalitního režimu, po jehož válečné porážce vzniká vakuum, neboť pozice demokratických mocností ani při vší americké angažovanosti není taková, aby si mohly obnovit svou mocenskou sféru v původním, nebo dokonce rozšířeném rozsahu. Naproti tomu obrovské vojenské úspěchy Sovětského svazu navzdory počátečním zmatkům a nesmírným ztrátám budí respekt, a dokonce nadšení, a to nejen u nás, ale po celém světě. Více proto přesvědčuje tento „velký bratr“, s nímž jsme v minulosti (třeba na rozdíl od Poláků) neměli žádné zkušenosti, než důvěryhodnost našich komunistických politiků, o nichž toho lidé věděli mnohem víc. Neznalost společenského a politického vývoje v Sovětském svazu byla propastná; a byla o to větším zatížením, že ani před r. 1948 nebylo možno o ní lidi veřejně informovat. Proto je nutno doplnit, že komunistic- ... **[zde text končí, pozn. red.]**